

**Stan polskiego
dziennikarstwa
zagranicznego**

**Instytut Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej
Uniwersytetu Gdańskiego**

Seria: **Medi@stery** (tom 7)

Redakcja naukowa:

dr hab. Anna Ryłko-Kurpiewska, prof. UG,

dr hab. Małgorzata Łosiewicz, prof. UG

Agnieszka Weronika Wszolek

Stan polskiego dziennikarstwa zagranicznego

Analiza relacji medialnych o sytuacji
Wenezueli w czasie kryzysu w 2019 roku

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2022

Recenzenci
dr hab. Agnieszka Hess, prof. UJ
dr hab. Beata Klimkiewicz, prof. UJ
dr Paweł Płaneta

Redaktor Wydawnictwa
Paweł Wielopolski

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Zdjęcie na okładce
Alejandro Escamilla (z zasobów Unsplash, na prawach wolnego dostępu)

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana w ramach nagrody
VII edycji Ogólnopolskiego Konkursu na Najlepszą Pracę Magisterską
z Wiedzy o Komunikacji Społecznej i Mediach Medi@stery
ze środków Urzędu Miasta Gdańska

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-408-7
ISBN 978-83-8206-436-0 (online)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Ta publikacja jest dostępna do pobrania: <http://www.mediastery.ug.edu.pl>

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział 1. Zagadnienia teoretyczne	9
1.1. Profesjonalizacja i rola zawodu dziennikarza w dobie globalizacji	9
1.2. Dziennikarstwo globalne	11
1.3. Medialne obrazy świata	14
1.4. Dyplomacja mediów	17
1.5. Kondycja zawodu korespondenta w Polsce	19
1.6. Ameryka Łacińska i Wenezuela obecnie	21
Rozdział 2. Metodologia	24
2.1. Pytania badawcze i hipotezy	24
2.2. Dobór próby	26
2.3. Analiza zawartości. Metoda porównawcza i ilościowa	28
2.4. Analiza jakościowa	32
2.5. Wywiady z dziennikarzami	33
Rozdział 3. Narzędzia i perspektywa dziennikarska. Analiza zawartości mediów	36
3.1. Źródła i forma	36
3.2. Określanie dominujących perspektyw tematycznych. Analiza ilościowa	42
3.3. Zastosowanie podejścia globalnego. Poziom perspektywy	53
Rozdział 4. Medialne obrazy świata. Analiza jakościowa wybranych artykułów	59
4.1. Obraz Wenezueli na podstawie analiz ilościowych. Podsumowanie	59
4.2. Wywiady ze świadkami wydarzeń – kiedy dziennikarz oddaje głos	61
4.3. Wywiady z ekspertami – jak sytuację widzą specjaliści	66
4.4. Korespondencja z Wenezueli	69
4.5. Artykuły, komentarze, reportaże – dziennikarz na pierwszym planie	72
Rozdział 5. Rola dziennikarstwa zagranicznego według dziennikarzy. Wywiady	79
5.1. Wywiady z przedstawicielami redakcji	79
5.2. Dziennikarstwo zagraniczne – zadania i wyzwania	80
5.3. Warsztat i rola dziennikarzy zagranicznych	84
5.4. Obrazy medialne	88
5.5. Dziennikarstwo a dyplomacja publiczna	93
Wnioski i podsumowanie	99
Bibliografia	103
Spis tabel	107

Wstęp

Ryszard Kapuściński, przez wielu uważany za mistrza reportażu zagranicznego, pisał w *Autoportrecie reportera*, że „prawdziwe dziennikarstwo jest intencjonalne, czyli stawia sobie cele i stara się przeprowadzić jakąś formę przemiany”¹. Świadomość celów jest tym bardziej ważna, że praktycznie każdy tekst dziennikarski może wywołać jakąś zmianę, niezależnie od intencji autora. Media stanowią system komunikacyjny całego społeczeństwa, są jego organiczną częścią, jak pisał Marshall McLuhan, a wręcz przedłużeniem naszych zmysłów². To, co dzieje się w tym systemie, ma niewątpliwie wpływ na inne aspekty życia społecznego.

Każdy tekst dziennikarski tworzy pewien obraz danego wycinka rzeczywistości, mniej lub bardziej zniekształcony. Z jednej strony jest on odbiciem poglądów społeczeństwa czy jego części, a z drugiej strony sam na te poglądy oddziałuje. Badanie ogólnych obrazów medialnych świata, które wyłaniają się z mozaiki poszczególnych tekstów, może dać wgląd w to, jak ludzie budują społeczne konstrukty. Odzwierciedla to nastroje społeczne i zmiany dokonujące się w zbiorowej świadomości.

Media pełnią także wiele innych funkcji poprzez zapośredniczenie przekazu. Jak opisywał ich rolę Denis McQuail, mogą być oknem na świat, lustrem, filtrem albo przewodnikiem³. Mogą też pełnić funkcję forum, platformy wymiany myśli i dialogu społecznego. W przypadku dziennikarstwa zagranicznego można mówić o dialogu międzykulturowym, jeśli otwierając gazetę, możemy przeczytać słowa kogoś mieszkającego na drugim końcu świata. Reakcja czytelnika jest formą odpowiedzi, podjęcia rozmowy. Dziennikarstwo, jako kanał przepływu informacji, jest czymś w rodzaju dyplomacji publicznej, jak również sami dziennikarze mogą odgrywać rolę dyplomatów.

---

¹ R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Kraków 2008, s. 135.

² M. McLuhan, *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*, Warszawa 2004, s. 111.

³ Metafory zapośredniczenia medialnego za: D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, s. 98, <http://dziennikarstwo.uni.wroc.pl/userfiles/18/files/SUWr%20-%20DSD%2017030916440.pdf?v=1489072681> [dostęp: 23.05.2020].

Wartościowe i odpowiedzialne zaangażowane dziennikarstwo jest dzisiaj w trudnym położeniu, gdyż rynek medialny szybko ewoluje. Jak mówi prawo Greshama, gorszy pieniądź wypiera lepszy. Szczególnie dziennikarstwo zagraniczne zmagają się z wieloma problemami, gdy tymczasem jest coraz bardziej potrzebne w zglobalizowanym świecie. Dlatego celem tej pracy jest zbadanie stanu dziennikarstwa zagranicznego w Polsce.

Badania zostały przeprowadzone na podstawie analizy relacji medialnych dotyczących kryzysu dwuwładzy w Wenezueli w 2019 roku. Chociaż kraj ten może być postrzegany jako odległy nie tylko geograficznie, ale także kulturowo, a także jako mało znaczący na arenie międzynarodowej, trwający od stycznia 2019 roku kryzys polityczny odbił się szerokim echem na całym świecie. Tak jak inne podobne wydarzenia tego roku, np. kryzys irański, uwidocznił nowo powstające podziały w transformującym się światowym systemie. Biorąc pod uwagę globalne znaczenie tego wydarzenia oraz obcość regionu dla polskich odbiorców, jest ono idealne do analizy roli mediów. Było to wydarzenie, które można rozpatrywać globalnie. A w przypadku regionów należących do innych kręgów cywilizacyjnych, o których na co dzień nie mówi się w Polsce zbyt dużo, rolę mediów widać jak w soczewce.

Niniejsza praca przybliży koncepty medialnych obrazów świata, dyplomacji i dziennikarstwa globalnego na konkretnym przykładzie, pokazując, jak bardzo wszystkie te kwestie są ze sobą związane. Ma na celu zbadanie medialnego obrazu kryzysu wenezuelskiego, sprawdzenie, jak profesjonalizacja dziennikarstwa wpływa na tworzenie tych obrazów, jakie są dominujące perspektywy dziennikarskie i czy dobierane są one intencjonalnie.

Poprzez wieloaspektowe podejście do tematu chciałabym podkreślić znaczenie wartościowego dziennikarstwa zagranicznego, na które obecnie przeznaczają się coraz mniej środków. Być może kolejni badacze będą chcieli kontynuować badania nad tematem dziennikarstwa zagranicznego albo korespondencji zagranicznej, w czym może być pomocny przykład wykorzystania w tej pracy różnych metod. Mam też nadzieję, że nadal śledzone i badane będą medialne obrazy świata – jedno z najważniejszych narzędzi, jakimi dysponują media.

Rozdział 1

Zagadnienia teoretyczne

1.1. Profesjonalizacja i rola zawodu dziennikarza w dobie globalizacji

Współczesny świat zmienia się nieustannie pod wpływem procesów globalizacji. Do ich przyspieszenia przyczyniają się media, dzięki którym odległości przestały mieć takie samo znaczenie jak dawniej i które pozwalają nam być stale połączonymi z resztą świata. Ale media nie tylko są katalizatorem tych procesów, ale także same im ulegają. Redakcje z różnych części globu przejmują wiodące trendy w zdobywaniu informacji i przekazywaniu newsów. Sprzyja temu szczególnie globalizacja demokracji i wartości liberalnych, takich jak prawa obywatelskie i wolny rynek⁴.

Można spierać się, że urynkowanie prasy prowadzi do jej gwałtownej komercjalizacji, co powoduje spadek jakości treści. Jednak idące za tym niezależnienie mediów od ośrodków władzy niewątpliwie poprawia warunki pracy dziennikarzy. Wielu badaczy mediów zgadza się, że wzorem pod względem profesjonalizacji dziennikarstwa, a także prasowych standardów etycznych i jakościowych są kraje anglosaskie. Szczególnie wyróżniają się Wielka Brytania i Stany Zjednoczone – to tam rodziły się rozwiązania dotyczące wyglądu, struktury gazety i techniki reporterskie znane dzisiaj⁵. Badacze Daniel C. Hallin i Paolo Mancini podkreślają znaczną przewagę systemu liberalnego w mediach, szczególnie w zakresie profesjonalizacji⁶.

---

⁴ W tym kontekście globalizacja rozumiana jako rozpowszechnianie globalnych wartości demokratycznych i liberalnych. Za: S. Waisbord, *Reinventing Professionalism. Journalism and News in a Global Perspective*, Cambridge 2013, s. 176–178.

⁵ Ibidem, s. 179–180.

⁶ D.C.Hallin, P. Mancini, *Systemy medialne*, Kraków 2007.

1. Zagadnienia teoretyczne

Profesjonalizację według badacza Silvio Waisborda można zdefiniować jako zawodowe ukształtowanie czy też przygotowanie do spełniania danej funkcji społecznej przy zachowaniu określonych granic obszaru tej funkcji⁷. Kluczem jest to, że żadna inna grupa nie jest na tyle wyspecjalizowana, aby przejąć daną rolę. W przypadku dziennikarzy rolą tą jest zbieranie informacji i przekazywanie ich opinii publicznej. Na to przygotowanie składają się: wiedza, co stanowi o wartości newsa (opracowanie Johana Galtunga i Mari Rugew w tym temacie wciąż jest kanoniczne⁸); odpowiednie narzędzia dziennikarskie (zarówno w zbieraniu, jak i przekazywaniu informacji); oraz zasady etyczne. Według Waisborda jedynie dwa pierwsze elementy profesjonalizacji uległy globalizacji i zaadaptowaniu w niemal wszystkich regionach świata. Jednak o ile zachodnie standardy etyczne są rozpowszechnione i znane na świecie, o tyle nie są one przestrzegane lub zaadaptowane jednakowo we wszystkich państwach, jak dowodzi Waisbord⁹.

Zasady etyczne są zbyt niejednoznaczne, aby można je było w takiej samej formie włączyć w każdą kulturę. Przede wszystkim te same terminy mogą być różnie rozumiane w zależności od lokalnej perspektywy – różne kultury konceptualizują je w inny sposób. Wniosek, który się nasuwa, jest taki, że nie ma jednolitych standardów etycznych. Każda kultura tworzy inną kulturę dziennikarską.

Jednak co z pozostałymi czynnikami świadczącymi o profesjonalizacji? Szczególnie warto jest przyjrzeć się technikom dziennikarskim, takim jak wywiad, które dziś stanowi podstawowe narzędzie do zbierania informacji i przedstawiania poglądów, opinii i sylwetek innych ludzi. Kolejnym ważnym podejściem jest przekazywanie informacji z miejsca zdarzenia jako naoczny świadek (*eyewitness news*) lub uczestnik (dziennikarstwo uczestniczące)¹⁰. Otóż wielość i różnorodność form zbierania informacji

---

⁷ S. Waisbord, *Reinventing Professionalism*, s. 175.

⁸ Johan Galtung i Mari Ruge, analizując zagraniczne newsy w norweskiej prasie, opracowali dwanaście czynników, które sprawiały, że informacja była dla dziennikarzy bardziej wartościowa. Jak zaznacza Waisbord w cytowanym dziele, praca Galtunga i Ruge jest podstawą dla dalszych badań i aktualizacji tej listy do bardziej współczesnych czynników (por. J. Galtung, M.H. Ruge, *The Structure of Foreign News*, „Journal of Peace Research” 1965, vol. 2, no. 1, s. 64–91; oraz T. Harcup, D. O’Neill, *What Is News? Galtung and Ruge Revisited*, „Journalism Studies” 2001, vol. 2, no. 1, s. 261–280).

⁹ Ibidem, s. 192–193.

¹⁰ Ibidem, s. 187–188.